

RAHVUSLIK KESKERAKONNA TEATAJA

NR. 3 (7)

TALLINNAS, 1933

II AASTAKÄIK

Kongress kutsub!

30. apr. ja 1. mail koonduvad mõtteosalised kogu riigist!

Peab Rahvuslik Keskerakond oma põhimõtete kohaselt oma osa täitma Eesti riiklikus elus, siis peab tema just nüüdsel arukordsete raskuste silmapilgul tegudega näitama, et tema on võimeline täitma lootusi, mis tema peale pannud ligi neljandik kogu meie rahvast.

Mida tõsisem olukord meie riigi- ja rahvaelus, seda suurem on meie kohustus leida väljapääsu teed raskustest.

Praegu ei rõhu meie maad ja rahvast mitte üksi majandusliku kitsikuse surve.

Politiiline õhkkond on täis vastolude ja sise-ärevuse pinget, et lahendust peab otsitama Eesti riiklise korra aluste uuendamisest. Ei peaks põhi-seaduse muutmise algatus riigikogult esitatud kujul mitte läbi minema, siis tuleb tõsiselt karta raskusi Eesti rahvariikluse rahuliku arenemise teel.

Rahvusvahelises elus kerkivad vaatepiirile kardetavad võimalused, mille varjud ulatavad ka meie riiklise tuleviku-huvide piiresse.

Kuidas nüüd meie riigielu juhtimise suund võetakse, selle järele kujuneb Eesti rahvariikluse tee ja saatus kauemaks ajaks. Nüüd tihenevad **võimalused** varsti **paratamatusteks**, mille kallal me tulevikus asjata raputaksime, kui meie ise otsustaval silmapilgul südikalt kaasa ei mõju soodsate tuleviku-võimaluste arenemisele. Targuta-

mine tagantjärele ei maksa isegi lihtmeelset tegu õigel ajal.

Peab aga meil jätkuma algatust ja jõudu tarvilikkudeks **tegudeks** Eesti rahvariikluse huvide teenistuses, siis peab meie rinda paisutama tuline **tahe**, mida tiivustaks kõikide vaimustus.

Et leida ühist tahtet ja anda temale kindel sisu ning suund Eesti riikluse ülemate nõuete rahuldamiseks nüüdsel vastutusrikkal hetkel, astume Tallinnas kokku lähemal pühapäeval ja esmaspäeval — **30. aprillil ja 1. mail** — üle riigi ühiseks kaalumiseks ja otsustamiseks!

Rahvuslik erakond ei tohi just praegustes erilistes oludes leppida sellega, et tema katsub riigielu ülesannete teostamiseks kaasa töötada, kus aga seks leidub võimalusi. Silmapilgu vastutusrikkus kohustab meid täies kindluses ja selguses esile tulema oma **veendumustega** selle kohta, mida meie peame **õigeks** ja **tarvilikuks** riigi ja rahva huvides. Ühtlasi peame meie tegevusse rakendama kogu oma tahte ja jõu, et täide viia algatusi ja kavasisid, mis meie veendumuste järele on vajalik **rahvusliku politika** seisukohalt käesoleval silmapilgul.

Ühise tahte ja teo nime! kutsub kongress kõiki mõtteosalisi linnast ja maalt!

Jaan Tõnisson

R. K. Keskkomitee esimees.

Kongressi ligem kava lk. 43.
Valitsuse kriisi põhjused lk. 34.

Valitsuse kriisi põhjused.

K. Pätsi valitsust võttis vastu laialdaste ringkondade suur usaldus, kuna ta „rahvusliku töökabineti“ nimetuse all pidi leidma tõesti rahvuslikke lahendusi raskele kriisiõhkkonnale: looma tervemat töömeeleolu avades teed **Põhiseaduse** parandamisele, tasakaalustama **riigimajanduse** sissetulekud ja väljaminekud, otstarbekohaselt korraldama **töötaolu** rasket küsimust ning eriti kaasa aitama **eramajanduse** loomisvõimaluste kergendamisele kriisisurutises.

Nende ülesannete teostamisele asumiseks andis Riigikogu sellele loodetavalt rahvuslikule valitsusele eriti **avarad võimalused** volitusseadusega ja osutas ka muidu harukordset leplikust valitsuse togevuse suhtes.

Kõigest sellest laialdasest usaldusmeeleolust ja väga avaratest tegevusvõimalustest hoolimata ei saa öelda, et praegune valitsus oleks suutnud püsida **rahvusliku** valitsuse tasemel, vaid peab kahjuks rõhutama, et praegune valitsus kõiges progampunktes on jätnud täitmata oma peale pandud lootused.

Laialdaste ringkondade alul nii usaldav meeleolu on pettunud valitsuse üksikute sammude tagajärjel, mis rahva poolt oodatava riigikorra **sisulise muutmise** ja parandamise asemel näivad ettevalmistatavat ainult **välise hiilguse** avaldise. Raskel ajal on mõjunud eriliselt riigivalitsuse vastu **usaldust õõnestavalt**, et mõnda tema sammu saadakse seletada ainult üksikute isikute huvide kaalulolekuga. Niisugused nähted on meie poliitilise õhkkonna tervendamise asemel hoopis sellele tekitanud takistusi.

Ka riigimajanduse tasakaalustamisel on rahvuslik töövalitsus püüdnud tekitada **välis muljet**, nagu oleks kõik parimas korras. Meie pidime aga juba riigi kulude ja tulude eelarve puhul sellele osutama, et meie arvates praeguse valitsuse poolt esitatud eelarve **sisuliselt ei ole reaalne**. Samuti paistab ka teiste valitsuse poolt tulevate riigimajanduslikku olukorda ilustavate seletuste tagant silma **tõelik** olukord, mis näitab, et riigimajanduse

olukord praeguse valitsuse ajal ei ole lakanud **halvenemast**.

Töövõimaluste küsimuse suhtes ei saa jätta märkimata, et ses suhtes praegune valitsus on jätkanud ainult **ühepäevava-poliitikat**, kuigi töötaolu kasv on muutunud selle just viimasel talvel äärmiselt tõsiseks otse hädaohtlikuks üldrahvuslikuks päevamureks.

Eelarve tasakaalustamise alal on valitsus tarvitusele võtnud **rasked maksud**, mis rõhuvad peamiselt tootvaid riigielu kandvaid rahvakihte, mida meie eramajanduse kandjõud kitsat kriisiajal kuidagi välja ei kannata ja mis kaugemale on läinud, kui valitsuse loomisel kokku lepitud. Sellele vaatamata on valitsus lõpetanud läinud aasta eelarve **tegeliku** puudujäägiga, kuna rida jooksvaid kohustusi käesoleva aasta eelarve katta on jätud. Ometi oli Rahvusliku Keskerakonnal juba eelarve arutamisel võimalus näidata, et praegu kokkusurutud, maksude ja teiste kitsendustega koormatud eramajandusel võimalus puudub anda seda tulude summat, mis eelarves ettenähtud. Seepärast on tõsiselt karta, et 1933/34. a. eelarvet otsotsaga kokkuviia ei suudeta.

Juba valitsuse kujundamisel ja hiljem oleme meie kõige kindlamalt seletanud, et praeguste majanduslikkude raskuste vastu võitlemisel ei tule lootust panna **ainuüksi kitsendustele** ja surveabinõudele, vaid meie peame majanduselu kergendust ja majanduskriisist väljapääsu otsima just **positiivsete** lahenduste teel. Seda ei ole aga tahtnud ega suutnud pakkuda praeguse valitsuse, eriti majandusministri, optimistlik majanduspoliitika, mis peamiselt rajatud on **kodanikkude maksustamisele** ja majanduselu uutele kitsendustele, ning püüetele raskustest ajutiste, päevast päeva elamise abinõudega edasi saada. Ometi on aga meie maksuvõime pea kadumas, põllumajanduse tootmisvõime hävikorras, kaubanduses läbikäik kiiresti vähenemas, tööstus turu puudumisel peaaegu ainult lattu töötamas, väljavedu tunduvalt vähenemas, kodaniku ostuvõime viimaseni alla minemas...

Kõik see sunnib Rahvuslikku Keskerakonda avalikult ütleva, et valitsus ainuüksi sarnaste kavadega praegusel ajal maad ja rahvast majanduslikkudest raskustest välja ei vii, vaid elu ja arenemise võimalused veel rohkem kokku pigistab, eramajanduse uutesse raskustesse viib ja riigimajapidamise tõsiselt kaalule paneb.

Sellepärast on ka Rahvuslik Keskerakond oma kohuseks pidanud otsustada sarnast majanduspoliitikat mitte enam kaasa teha ja soovitanud oma esitajatele **valitsusest lahkuda**.

Selle seisukoha võttis vastu Rahvusliku

Keskerakonna Keskkomitee ja Riigikogu Rühma koosolek teisipäeva 25. aprilli õhtul kell 9. Seepeale tegid RK ministrid Ado Anderkopp ja Hugo Kukke seisukoha teatavaks Valitsuse juhile Konstantin Pätsile.

Konstantin Pätsi valitsus astus 26. aprilli hommikul kell $1/2$ 10 kokku ja otsustas tekkinud olukorras Riigikogule lahkumise teadaande sisse anda.

Riigikogu omal koosolekul 26. aprilli hommikul kell $1/2$ 11 võttis valitsuse lahkumise-teadaande teatavaks ja tegi Riigikogu Esimehele ülesandeks leida uue valitsuse kujundaja.

LIGEMAD ASJAOLUD.

Viimase valitsuskriisi lahendamisel pidi loodama rahvuslik töövalitsus, kellele anti erakordsed volitused riigi eelarve tasakaalustamiseks, majanduskriisi mõju pehmendamiseks ja töövõimaluste loomiseks.

Valitsuse kujundamisel seletati mitmel korral valitsuse juhi poolt, et oleks äärmiselt tähtis **majanduselu tervendamiseks** ühtlasi kiiresti läbi viia ka põhiseaduse muutmine tugeva valitsusvõimu loomiseks. Kõikide nende kõneluste järele oli põhjusi oodata, et valitsus asub ka tõeliselt ajaviitmata temale antud suurte volituste kasutamisele meie majanduselu tõstmiseks, et elustada ja kasvatada rahvahulkades poolehoidu riigivõimu kõvendamise mõttele ja aidata sellega kaasa põhiseaduse läbimõistmiseks.

Nagu nüüd selgub on kõik need olnud ainult asjatud lootused. Ei ühes ega teises sihis ei ole valitsus õieti midagi positiivset ära teinud. Otse vastupidiselt on aga kuulda valitsuse imelikkudest keerkäikudest, kombinatsioonidest ja võtetest, millel ei ole midagi ühist nende ülesannetega, mis-sugused pidid rahvuslikul valitsusel praegusel ajal olema.

Ilmsüütumad neist valitsuse sammudest on sihitud **presidendi** au vastu valmistamisele.

Nõnda on **Kadrioru** ajaloolise lossi lae remont muutunud lossi põhjalikuks

ümberehitamiseks. Selles tegevuses ei ole suutnud valitsust pidurdada ei ajakirjanduse eitav suhtumine sellesse küsimusse, ei asjatundjate protestid ajaloolise väärtuse kaitses ega laialiste hulkade pahameele avaldus.

Miski salapärase ülesandega saadeti välisministeeriumist üks noorem ametnik välismaale, Kui ajakirjanduses seletati, et valitsus on presidendi ootel saatnud välisministeeriumi ametniku Ungarist tooma **koja-korra juhtnöore**, siis püüti ametlikult poolt seletada, nagu oleks see noor välisministeeriumi ametnik saadetud selleks välismaale, et tuua sealt näpunäiteid meie „riigiasutuste ümberkorraldamiseks“.

Kõigil on aga siiski tunne, et siin on tegemist **hädaseletusega**, sest raske on uskuda, et välisministeeriumi noorem ametnik, kes ehk tunneb küll välisministeeriumi protokolle, on määratud meie ametiasutuste suure ümberkorraldamise teostajaks!

Kuid juba vähem ilmsüütum on „**Domuse**“ asi. Panga saneerimise katte all taheti suur tüürimaja kalli raha eest riigile osta, et sinna teedeministeeriumi asutusi mahutada. Kahjuks ei ole aga põhjendamata need kuuldused, mis kõnelevad sellest, et siin ei ole mitte panga saneerimisega tege-mist, vaid kasusaajateks on just üksikud isikud, kes on ühel ehk teisel viisil aineliselt „**Domusega**“ seotud.

Niisama on püüdnud valitsus rahuldada ka ainult kitsa ringkonna huvisid sellega, kui ta on tahtnud **või-väljavedu** anda ainult ühe ettevõtte kätte, sellele vaatamata, et see ettevõtte on seni jät-nud või väljaveo alal paljugi soovida. Selles küsimuses on tahtnud valitsus riigivõimu abil tervendavat võistlust hävitada üksiku organisatsioonile täieliku mononpoli andmisega. Et see meie **põllumajanduse** huvides on, seda ei saa vähemalt mitte meie uskuda; ka põllu-meeste enamus on selle vastu korduvalt häält tõstnud. Meile on ka täiesti arusaamatu, et miks ei tohiks või ekspordist seniste välismaalaste ja muulaste kõrval ka soliidset Eesti ettevõt-ted osa võtta!

Kahjuks ei ole see praegusel valit-susel mitte ainult mingisuguseks erandiks, kus poliitilist **võimu kasutatakse huvides**, missugused ei ole kooskõlas riigi ega meie rahva huvidega. Riigikogu liikmetegi kallal on seda võimu kasutatud valitsuse poolt oma poliitiliste vastaste suhtes, kui nad on julgenud astla vastu üles lüüa.

Nõnda on selle valitsuse kurvaks kuul-suseks see, et tema ajal on hakatud **poliitilist võimu kasutama vastaste hävitamiseks**.

Kas need on siis rahvuslikult valit-susel oodatud sammud meie poliitilise õhkkonna tervendamiseks ja majandus-kriisist väljaviimiseks?

Äärmiselt vähe on valitsus täitnud ka nendest lootustest, mis tema peale pandi riigimajapidamise tervendamiseks ja meie üldise majandusliku kitsikmse pehmemdamiseks.

Valitsuse nõudmised on pidanud lepitama maksumaksjate suurema koormamisega, kui sellest oli juttu valitsuse kujundamisel. Isikumaks tõusis 2 kuni 3 protsendi asemel kuni 7% tulust.

Kuid nagu nüüd selgub, on kõik need ohvrid asjata olnud.

Majandusminister on mitmel korral ajakirjanduse esitajatele kinnitanud, et kõik on riigimajanduses täiesti korras. Nõnda olevat riigi eelarve aasta lõpnud ülejäägiga, tööstuses ja kaubanduses olevat märgata paranemist jne. Sisuliselt on aga kõik see ometi teisiti. Nõnda on riigikassa tagavarad pea viimase ni ära kulutatud, riigiostude, nagu piirituse eest on kuni uue eelarveaastani jäetud maksmata. Maa- ja linnaomavalitsustele hädaabitöödeks väljaantud võlakohustused tulevad uue aasta eelarvest tasuda. Eelarves ei ole aga selleks mingisugukeid summasid olemas.

Sarnaste võtetega riigimajapidamises „ülejääkide soetamisega“ ei saa kuidagi nõus olla.

Kui aga meie vaatleme tõelist seisukorda, siis näeme, et riigikassa olukord on muutumas hädaohlikuks. Kui juba nüüd eelarveaasta algul oldakse seisukorras, kus tuleb eelarve summast jätta 15—18% välja maksmata, et katta ainult kõige hädavajalikumad väljaminekuid. Mis saab siis veel suvel ja sügisel, sest teatavasti laekub suvel riigikassal äärmiselt vähe tulusid.

Hädaabitööde suhtes anti valitsuse tööleasumisel lubadusi, et tööde korras- tust ratsionaliseeritakse ja tööde tasu viiakse harilikku töötasuga niisugusesse vahelkorda, et saaks kulusid kokku hoida ja et kõrgema töötasuga ei avatele- taks tööjõude harilikult töölt hädaabi- töödele.

Tegelikult ei jäetud aga kõik see mitte ainult tegemata, vaid talitati kogu- ni sihilikult ja meelevalduslikult.

Hädaabitööde viljakuse süvenduse ja tasu piiramise suhtes anti Riigikogus korduvalt rahustavaid seletusi. Nõnda seletati eelarve arutamisel, et tööde vil- jakus ja tasu mõõdukus olevat kind-

lustatud juba sellega, et 85% hädaabi- tööst tehtavat tükitöö alusel, kuna töötasu ülemäär olevat piiratud. Kuid jäeti aga ütlemata, et tükitöödel on ette nähtud ka tasu alamäär, nõnda et tehtagu kui vähe tahes, vähemalt ala- määra saab ka laiskleja igal juhul!

Et nõnda „tükitöö“ on saanud ai- nult süütaks katteks tööde ebaratsio- naalsele korraldusele, selgub alles nüüd, kus töökorraldamine on andnud koda- nikkude suurele maksukoormale vaata- mata haledajd tulemusi. Nõnda on töö- dekorraldamisega meelitatud maalt koda- nikke linnadesse, kuna aga näiteks metsatööl on tööstest puudus. Praeguse hädaabitööde korraldamise tulemuseks on ka see, et nõnda on osa- tud töötute üldarvu kuni 28.000 suurenda- da, missugune arv on kõrgem kui ta meil on kunagi varem olnud. Seejuures suudeti suurte kulutuste peale vaata- mata tööd muretseda ainult juhuslikule 1/3, kuna aga 2/3 töötuid jäid tööta. Viimaste seas kahtlemata ka palju kõi- ge hädalisemaid inimesi.

Veel kurvemad on aga valitsuse majanduspolitiika tulemused. Majandus- kriisi vähendamise asemel näeme meie kogu aeg majanduselu raskuste suure- nemist ja kogu meie majandusliku te- gevuse kokkuvarisemist. Meie üldine maksuvõime on pea kadumas, riigi- ja omavalitsuste maksude tasumiseks ei ole võimalusi, põllumajanduse tootmis- võime on täielise hävinemise seisukor- ras. Väliskaubandusest on järele jää- nud ainult 1/3. Eriti on aga viimastel kuudel või väljavedu koguselt järsku vähenenud. Põllumajanduse ostujõud on nõnda langenud, et taludes on juba viis krooni suur raha.

Kaubanduses on läbikäik kiiresti vä- henenud, nagu seda näitavad ka raud- teede kaubaveo andmed. Tööstus on saanud viimasel ajal turu puudumisel ainult lattu valmistata. Nüüd on ka sellel lõpp. Toodangu piiramise taga- järjel on alanud nüüd hulgaline töö- liste vallandamine. On selge, et kui lastakse meie majandusel senises si- his edasi kujuneda, siis toovad juba lähemad kuud meile majanduselu üldise kokkuvarisemise, kus põllumajandusel lõpeb väljaveoainete tootmise võimalus, kaob viimane ostujõud, ja kus tööstu-

sest ning kaubandusest jäävad järele ainult riismed. Töötute hulk tõuseb en- nenägematult, just alaliste kutsetöölise arvel. Ärielu jääb seisma ja riigi- ning omavalitsuste tulud jäävad laekumata. Kui aga siiski tahetakse veel välja maksta palku ja katta muid hädavaja- likke väljaminekuid, siis ei saa teisiti, kui tuleb asuda riigikassa-tähtede ehk muude lühiajaliste kohustuste väljaand- misele. Siis algab ajajärk, kus raha varjatud ringvool paisub kõrgele, Eesti kroon upub inflatsiooni lainetesse ja majanduslik korralagedus valgub üle riigi.

Seda üldise kaose raskust saavad siis kõige enne tunda kõik palgasaajad, kuid kannatavad ka rängasti tööstus, käsitöö, ärielu ja põllumajandus. See on meil kõigil veel küllalt selgesti sil- made ees ligemast minevikust.

Siis oli see arusaadav, sest revolüt- siooni ja vabadusvõitluse paratamatu- sed olid kogu meie elu ja selle alused vankuma pannud. Nüüd aga praeguse valitsuse juhtimisel kõike seda ette nä- hes tormata kuristikku, — on meeleus.

Kui seletatakse, et seisukorra pide- vas ja järsus halvenemises ei ole süüdi praegune valitsus, siis küsime, mis on siis praegune valitsus oma üld- ja ma- janduspolitiikaga ära teinud, ehk kat- sumudki seisukorra parandamiseks teha?!

Praeguse valitsuse majanduspoliti- kast, kui sellest üldse võib juttu olla, ei ole meil olnud muud midagi näha kui kodanikkude maksustamist ja majan- duselu kitsendamist ning piiramist. Ainsaks positiivseks abinõuks võiks ehk nimetada põllumajanduse eralaenu- de korraldamise eelnõu. Kuid seegi eel- nõu on olnud nõnda puudulik ja ühe- külgne, et ta on tulnud Riigikogu komis- jonides põhjalikult ümber töötada. Ja pealegi on selle eelnõu järele võimalik ümberlaenustada ainult väikest osa võl- gadest.

Niisuguse päevast-päeva hingitsemi- sega praeguses äärmiselt kriitilises olukorras ei saa aga raskustest üle, vaid langetakse järjest kasvava hooga ikka sügavamale ja sügavamale majan- duselu kuristikku. Selle valitsuse teed viisid paratamatult katastroofile ja see- pärast pidi Rahvuslik Keskerakond te- mast lahkuma.

RAHVUSLIK MAJANDUSPOLITIKA

peab arvestama majanduselu igakülgset arenemist.

Majanduselu ei saa vaadelda kui kindlakujulist, kivinenud ja liikumata objekti, kui staatilist seisukorda, vaid majanduselu on dünaamiline nähtus, kus on alalõpmata liikumine ja ümberkujunemine nõuete ja olukordade kohaselt.

Praegune majanduselu on küll suurelt osalt mineviku peegeldus, kuid ta sisaldab eneses ka tulevaste nähtuste ja vahekordade algidusid, mis omandavad edaspidises arengus kindlama kuju ja iseloomu.

Mida paremini suudame meie aga hinnata tuleviku võimalusi ja arendada neid algrakukesi, mis kujundavad tuleviku majanduselu, seda kindlama ainelise aluse loome meie enestele edaspidiseks tegetsemiseks.

Kogu maailma on tabanud enneolemata tõsised majanduselu raskused ja on kerkinud üles küsimus, et kas on meil tegemist praeguse valmistamisviisi juures järjest korduva tsüklilise kriisiga, mis viimaks küll nagu „iseenesest“ laheneb — või on tegemist majanduselu struktuuri kriisiga.

Küsitakse, et kas kriisi põhjused peituvad majandusstruktuuris eneses, või on kriis tingitud välistest asjaoludest.

Kahtlemata on praegusaja majanduskriisi põhjuseks osaliselt ka majanduselu struktuur, kuid aga kaugeltki mitte selle määrani ja ulatuseni, nagu seda mõned tahavad näha ja sellest ennustavad juba praeguse majanduskorra kokkuvarisemist. Raske- tel aegadel on alati igasugused mõtteavaldused kergemini uskujaid ja pooldajaid leidnud kui harilikul ajal. Sellega on seletatav, et majanduskriis on ajajärguks, kus isegi kahtlase väärtuse ja kuulsusega „ilmaparandajad“ leiavad kodanikkude poolt küllalt tähelepanu ja kus tõsise aluseta majanduselu ümberkujundamise kavad võivad isegi pikemat aega päevakorral püsida. Sellepärast ei tule meil selle üle ka praegu imestada, et nüüd muidu täiesti tasakaalus inimesed on majanduselu nähtuste hindamisel võime kaotanud ja lasevad endid kergesti plaanimajandusest, tšekisüsteemidest ja teistest sama väärtusega mõttemõlgutustest eksiteele viia.

Kriisid ei ole minevikus majandusellu toonud

mitte ainult segadusi ja raskusi, vaid nad on olnud ühtlasi ka otsimiste ajajärkudeks, kus püütakse edaspidiseks tegetsemiseks leida uusi võimalusi ja kus mõnedki senised tõekspidamised võetakse ümberhindamisele.

Oleks põhjalik eksitus kord ülesseatud ja tegelikus elus heakskiidetud põhimõtetest järeleandmatult kinni pidada. Aeg nõuab oma ja meie peame oskama neid nõudeid näha ja nendest aru saada.

Kui 1846. a. Inglismaa taganes teraviljakasvatuse kaitsest, millest lahkumist küll ühe osa maapidajate poolt peeti siis „rumaluse suursaavutuseks“, siis sellepärast, et olukord oli kaitseeaduse maksmapanemise ajaga võrreldes põhjalikult muutunud, et rahvamajandus oli selles sihis arenenud, mis nõudis odavat leiba ja et kuulus *Corn Law* ei olnud enam kooskõlas rahvamajanduse nõuetega.

Kui Daani asus suure põllumajanduse kriisi ajal läinud sajandi viimase veerandi alul, kus odav Ameerika teravili oli kogu Euroopa üle ujutanud, teraviljakasvatus enam ennast ei tasanud, kuna karjasaaduste hinnad teravilja hindadega võrdlemisi küllalt kõrged olid. Ja mida rohkem vilja Ameerikast Euroopasse voolas, iseäranis aga 1878.—1880. aastal, seda suuremaks sai Euroopa tarvidus asuda karjamajandusele, pealegi veel sellepärast, et tollel ajal oli puudulikkude vedabinõudega võimatu karjasaadusi kui kiiresti rikinevaid kaupu kaugelt ookeanitagustelt maadelt Euroopa turgudele vedada. Samal ajal tõusis aga iseäranis Inglise turul karjasaaduste nõudmine.

Kui meie käesoleva sajandi alul samuti teraviljakasvatamise revideerimisele võtsime ja meie põllumajanduses esikohale karjamajanduse püüdsime nihutada, siis sundis seda meid tegema odav Sise-Venemaa teravili, sest meie ei suutnud nõnda odavasti anda teravilja, nagu seda saadi Venemaa teraviljakasvatajatest kubermangudest.

Nüüd oleme jällegi olukorras, kus meil tuleb äärmise tõsidusega otsida abinõusid seisukorra parandamiseks ja tuleviku kindlustamiseks.

Nende võimaluste otsimisel ei tohi meie tarvi-

lisel korral põrgata tagasi ka meie majanduselu struktuuri ja süsteemi revideerimisest.

Meie peame teadma, et oma majanduselus ei jõua meie edasi umbkaudu kobades, vaid ainult põhimõtete ja püüete selgus suurtes kui ka väikeses asjades võivad meile näidata kätte õigeid abinõusid ja teid meie praeguse olukorra lahendamiseks.

Suuri kavasid tehes ei tohi meie unustada ka pisiasju, sest ei ole mitte kõikidel aegadel ja kõigil pool võimalusi põhjapanevateks — suurteks — uuendusteks, küll aga saame paljudel kordadel hulga väiksemate ümberkorraldamiste abil ometi suuri saavutusi.

Majanduselu puuduste kõrvaldamisel ja uute sihtide ülesseadmisel ei tohi meie lasta ennast kuidagi mõjutada praegusest olukorrast, mis mõnelegi tegevusalale paistab küllalt soodsana ja mis on meis õige laias ulatuses äratanud tugevat autarkia püüet, kus meie tahame juba peaaegu kõiki majanduselu nõudmisi omal jõul rahuldada. Nendele enesevarustamise põhimõtetele oma majanduslikku tegevust rajades ajaksime pettepilte taga ja need püüded ei too meile mitte seda kasu, mis mõned ekslikult loodavad. Meie peame ikkagi rahvusvahelise tööjaotuse põhimõtetele püsima jääma.

On õigus nendel majandusteadlastel, kes ütlevad, et rahva enesevarustamise ja poolbarbaarsuse mõisted tähendavad õieti üht ja sama nähtust ja et rahvaste majanduslik eraldumine on surmapatt, sest ajaloo suurem seadus nõuab ühiskonda. Ainult teiste rahvastega majanduslikult elavas läbikäimises olles, nendelt saades ja nendele andes, suudame meie majanduslikult ja kultuuriliselt edasi jõuda.

Autarkia pooldajad ei tohiks unustada, et kui meie ei taha teistelt rahvastelt midagi osta, et siis ei ole meil võimalusi ka teistele midagi müüa. Ei ole mõeldav ega võimalik, et üks pool ainult müüb ja teine pool ainult ostab. Kui tahame müüa, siis oleme sunnitud ka ostma. Kriisi eelaastatel oleme aga ligi 30% oma rahvamajanduslikust loominguist välisurgudele saatnud.

Ekspordi korraldamise põhimõtteks peaks meil olema, et meie eksporteeriksime mitte nõnda palju looduskaudu kui töösaadusi. Tööeksport peaks meie püüdeks olema ja siin võime teiste riikidega võistlusvõimelisteks saada meie inimtööjõu rohkuse ja ta odavuse pä-

rast. Kõikidesse väljaveetavatesse kaupadesse peame võimalikult rohkem tööd mahutama, mitte selleks, et nõnda hindasid kõrgeks ajada, vaid meie peame püüdma neid saadusi toota, mis tööd nõuavad ja kus töörohkus annab nendele saadustele kõrgema väärtuse.

See nõudmine peaks maksev olema niihästi meie põllumajanduse kui ka tööstussaaduste suhtes.

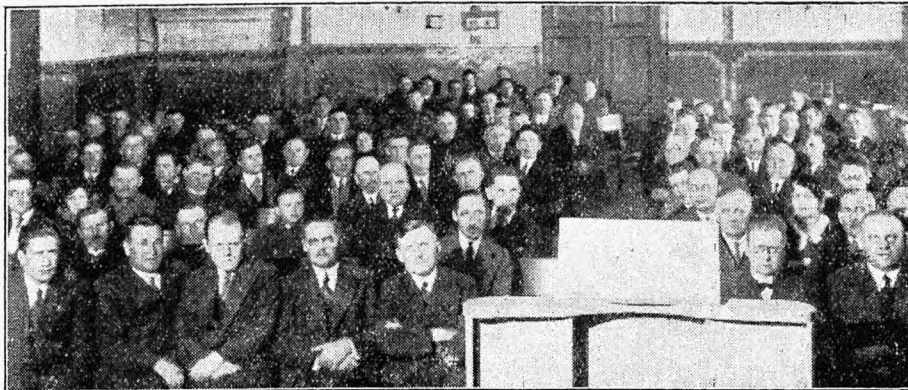
Tehnika hiigla edusammud on meid viinud mehaniseerimise ajajärku, kus püütakse kõike mehaniseerida ja sellega isegi inimese vaimuelamiste piirkonda tahetakse tungida. Mehaniseeritakse tööstust ja põllumajandust. Nendele püüetele vastuseisimine, nagu seda mõnelt poolt praeguse kriisi survele tehakse, oleks meeletus.

Sellepärast tuleb meil ka põllumajanduse mehaniseerimist jätkata vastavalt meie oludele, teades küll, et selles asjas ei jõua meie kunagi järele suurtele teraviljakasvatajatele maadele, nagu näiteks Põhja-Ameerikale, sest seda ei võimalda esiteks juba meie maakasutamise viis ja teiseks maapinna iseloom ning majapidamiste väiksus.

Kuid põllumajanduse mehaniseerimine ei tohi mitte seista inimjõu põllumajanduslikust loominguist eemal eemal tõrjumises, vaid mehaniseerimine peab sündima käsikäes põllumajanduse intensiiveerimisega, uute maa-alade kultuuriks juurevõitmisega ja kultuuride süvendamisega, ikka järjest põhjalikumalt harimist nõudvate majapidamisele ülemineemisega.

Kui meie anduksime tulevikus ainult praeguse põllumajanduse mehaniseerimisele, ilma et meie teda kuidagi süvendaksime, siis tõrjuksime hulga inimesi põllumajandusest eemale, aitaksime linnastamiseks kaasa, nõnda nagu see on näiteks Lääne-Euroopas ja isegi Ameerika Ühendriikides sündinud, kus põlulariija rahvaarv on järjest vähenenud riigi kodanikkude üldarvu suurenemisele vaatamata. See oleks aga meile hädaohtlik niihästi meie majanduslike väljvaadete seisukohalt hinnates kui ka meie rahva alahoiu ja juurekasvu huvides. Põllumajanduse mehaniseerimine ei tohiks meil mitte inimesi maalt eemale tõrjuda, vaid peaks ainult tööd kergendama ja elamiseks uusi võimalusi looma, et inimtööjõudu saaks otstarbekohasemalt kasutada väärtuslikumaks ja tasuvamaks tööks.

Majanduselu korraldamisel ja ta loomingu suurendamisel tuleb kõige enne arvestada siseturu nõudeid ja ta mahtu, sest kaugelt suurem osa meie

Rahvusliku Keskerakonna Võrumaa konverents.

Võru „Kandle“ saalis 1. aprillil s. a.

Esireas riigikoguliikmed August Kerem ja Jaan Lattik, Võru komitee liige P. Korrol, Võrumaa sekretär B. Järlik ja t. Konverentsi ligem kirjeldus lk. 44.

majanduslikust loomingust läheb praegusel ajal ikkagi siseturule. Kahtlemata suureneb tulevikus meie siseturu maht rahva üldise jõukuse tõusmisega veelgi.

See ei tähenda muidugi välisturu tähtsuse eitamist. Otse selle vastu peame kasutama kõiki väljaveo võimalusi ja leidma senistele väljaveokaupadele lisaks uusi artikleid, teadmises, et ainult aktiivse kaubabilansi abil suudame hoida oma maksubilansi tasakaalus.

Kogu meie tegevus peab põhjenema tervel alusel, peame endid nendel aladel tööle rakendama, misugused kas on või võivad tasuvaks ja elujõulisteks saada. Oleks rahvamajanduse vastu eksisammuks, kui meie arendaksime alatisi juuremaks ehk alatis ebanormaalselt kõrget tollikaitset vajavaid tegevusalasid. Preemiade ja teiste juuremaksude tarvis oleme meie liig vaesed. Sellepärast ei tohi meie endid majanduselu korraldamisel tunnetest lasta eksiteele viia, vaid meid peab mõistus ja kaine kaalumine juhtima. See ei laskes silmapilgu huvidel mõjule pääseda ja meie majandusellu soovimata nähtusi tuua.

Kõik see ei tähenda aga veel seda, nagu peaksime kohe loobuma igasugustest omamaa majandusliku loomingu kaitsest ja asetama endid vaba maailmaturu seisukorda. Seda seisukohta ei saa pooldada. Ei oleks rahvamajanduslikult õige, kui meie oma tärkavaid majandusalasid nende esimestel eluaastatel ei kaitseks. Meie peame aitama nendel elujõudu koguda, et nad suudaksid viimati omal jõul edasi tegutseda.

Majanduslikule loomingle ta esimestel eluaastatel kaitset andes peame aga meeles pidama, et nõnda nagu inimene sisemiselt kasvab teistega kokkupuutumisel, nõnda areneb ka majandus rahvaste kokkupuutumisel.

„Vaba ja tugev rahvamajandus vabas maailmamajanduses“ peaks meie sihiks olema.

Majanduselu juhtimisel peame arvestama ta mitmekesisusega. Meie ei tohi mitte ühte tegevusala asetada teisele vastu, vaid meie peame nendes nägema ainult üksteise täiendust. Sellepärast ei saa meil olla küsimust, nagu seda mõned oma parteipoliitilises sõgeduses teevad, kui nad küsivad: kas põllumajandus või tööstus.

Meie tähtsamaks tegevusalaks on põllumajandus. Ta annab suuremale osale meie kodanikkudest tööd ja loob rohkem kui ükski teine tegevus ainelisi väärtusi. Meie eksiksime aga oma rahvamajanduse vastu, kui meie seaksime endale sihiks praegust põllumajanduse ja tööstuse osatähtsust ja v a h e k o r d a ka igal jõul tuleviks alal hoida.

Kui läinud sajandi alul leidis inglasi, kes julgisid tõendada, et Inglismaa muutub tulevikus rohkem tööstuse kui põllumajanduse riigiks, siis peeti seda täiesti võimatuks. Kuid nüüd ei kõnele ometi keegi enam Inglismaast kui põllumajanduse riigist.

Veel aastat 50 tagasi oli Saksamaal põllumajanduse ja tööstuse toodang võrdsed. Kriisi eelaastatel ületas aga tööstustoodang mitmekordselt põllumajanduse toodangu.

Tahes või tahtmata peame tunnistama, et maailma majanduselu on arenenud industrialiseerumise sihis. Kõikides riikides ja maades on tööstuse osatähtsus rahvuslikus loomingus tõusnud ja tõuseb veel edaspidigi, sest see on tingitud rahvaste üldisest kultuurilisest ja majanduslikust arenemisest.

Ei ole riiki ega rahvast, kes ei tahaks näha oma majanduselu igakülgset arenemist, kes ei tahaks näha endal intensiivset põllumajandust ja tugevat tööstust. See peab ka meie püüdeks ja sihiks olema.

August Tõllasepp.

Töötaolu küsimus.

Miks ei ole asunud tegusamalt selle lahendamisele?

Töötaolu ei ole mitte ainult **inimlikult** seisukohalt raskemaid majandusliku surutise kaasnähteid, vaid äärmiselt tähtis **üldrahvuslik** küsimus. Langeb ju töötaolu tõttu loomulikult loomisprotsessist väljatõrjutud isikute asendamine ja toitmine ülejäänute töötajate kanda. Nii on **iga töötü suureks kahjuks rahvuslikule majandustervikule**, ja töötaolu tõus võib kujuneda riigile ja rahvale tõsiseks hädahouks.

Seda enam tuleb jälgida tõsise tähelepanuga meie **töötaolu kasvu** 1930. aastast saadik. Kui nimetatud aastal oli **keskmiselt** aastas töötuid 3054 inimest, siis 1931. aastal oli neid 3632, 1932. aastal aga juba 7122.

Veelgi märgatavam on **tõus** võrreldes töötaolu **maksimaal** seisundiga. Nii oli 1930. detsembris kuul 6497 töötut, 1931. detsembris 8694, ja 1932. detsembris koguni 15.860. Sel talvel ei alganud aga aasta algusega mitte töötaolu laheneda, vaid 1. aprilliks tõusis töötute hulk meie riigis ligi 19.000 inimesele. Kui lisaks arvata 9500 hädaabitöölist, siis tõuseb praegusel hetkel töötute vägi 28.000-le inimesele!

Juba viimasel, 1932. aastal, tegi **keskmiselt** töötute hulk meie tervest rahvaarvust välja 0,6%. Kui aga arvestada viimase talve kurba rekordi ja veel juure arvata perekonnad, kes töötute perekonna toitjate kaudu on tabatud, siis võib küll öelda, et meie riigis praegu 3% või peaaegu **iga kolmaskümnes inimene** on tabatud tööpuudusest. . .

Need andmed on äärmiselt tõsised. Et aga siiski omada vajalikku vahemaad nende andmete hindamiseks, olgu rõhutatud, et ülemaailmse majandussurutise tagajärjel valitseb **teistelgi maadel** veel karmim tööpuudus.

Nii näiteks oli meie naaberriigis Lätis 1932. aastal 1,2% kõigest elanikest töötä, Inglismaal 4,9% ja Saksamaal koguni 8,7%. Kui viimasel maal otsekohele töötutele lisaks arvata nende perekonnad, siis näeme, et Saksamaal küll **üle poole** kõigest elanikest on töötaolust puudutatud, miskõrval meie olukord on otse idüll.

Ka töötaolu **tõusujoon** on olnud teistes riikides isegi viimasel aastal tunduvalt järsem kui meil. Nii on Prantsusmaal töötaolu suurenenud 1931—1932. a. võrreldes enam kui 400% võrra, aga ka meie naaberriigis Lätis 250%. Selle kõrval tundub väljakannatav vastavas ajavahemikus meie tööpuuduse tõus 180% võrra.

Muidugi ei tohi nende võrdlusandmetega meie olukorda üle hinnata. Tööpuuduse tont on ju meile ilmunud oieti **viimasel aastal** sellisena, et ta annab **tõsiseks** rahvuslikuks kartuseks põhjust. Pealegi pehmenendas viimasel, 1932. aasta, suvel tööpuudust erilisel määral põhjendamata **valuutapaanika** läbi hoogustunud ehitustegevus. Nii alanes töötute hulk 1932. aasta juuli kuul vaevalt 2000-le, mis muidugi töötute aasta-keskmise **eriliselt** alla surus.

Tulevaseks aastaks ei saa arvestada niisugust eba-

loomulikku töötaolu langust, vaid ümberpöörduvalt tuleb **karta** **suviste hooajatööde vähenemist** üldise kitsikuse tõttu. Seepärast peab töötaolu küsimus muutuma **eriliselt** aktuaalseks juba käesoleval aastal, ja temaga tuleb täie tõsidusega arvestada ka neil ringkondadel, kes temast seni teada pole tahtnud, kui ka sotsialistidel, kes teda on kasutanud ainult „süütu programminumbrina“.

Sealjuures tuleb omale aru anda, et töötaolu küsimusest on võimata täiesti jagu saada, ilma tema peamise **põhjuse**, maailma majandusliku surutise, pehmenemiseta. Ei aitaks siin ükski imerohi — enne kui ettevõtlikkus jälle hoogustub, pole loota töötaolu täit laheneda. Kõik, mis meie riik saab teha, on — **pehmenendada** tööpuudusest tabatute saatust ja neid ühiskondlikule tööle rakendades valmistada töövõimalusi nendele, kel pole ruumi praegustes tingimustes.

Avalikke töid on meil ka seni tarvitatud peamise abinõuna töötute abistamiseks. Muidugi ei ole need hädaabitööd suutnud nõudjaid täiel määral rahuldada: vaevalt **üks kolmandik** kõigist töötutest on pääsenud avalikele töödele. Nii ka praegusel hetkel on tööborsil registreeritud 28 tuhat inimest, hädaabitöödel ainult 9500, kuna 18.500 inimest on **täiesti töötä**. . .

Siiski peab mõnna, et nende 27.966 inimese seas, kes endid tööborsidel on registreerinud, on kahtlemata teatav hulk ainult **nime** pidid töötuid ja ka hulk hooajata töölisi, kes ainult ühiskondliku abi mangumiseks endid ütlevad äärmise häda olukorras olevat. Niisuguste **väär-töötute** läbi ülespaisutatud töötute koguarv tekitab palju umbusaldust töötute probleemi vastu üldse ja raskendab abistavate sammude ette võtmist tõsiste töötute suhtes. Seepärast on esimeseks eelduseks, kuidas hädakorra olevaid töötuid abistada — välja selgitada tööborsil registreerinute suurest hulgast kõige **hädalisemad töötud**. Seks on haridus-sotsiaalminister Hugo Kukke eriti Rahvusliku Keskerakonna ringkondade õhutusel ja kaasabil valmistanud ja 2. märtsil 1933 Vabariigi Valitsusele esitanud tööraamatute seaduse.

Tööraamatute seaduse järgi peab iga töövõtja omale omavalitsusasutusest muretsema tööpassi, millesse kantakse tema töö eest saadav tasu, ükskõik kas saadud rahas või ainetes, kas kindla aasta-, kuu- või päevapalgana, tükitöö alusel, preemiatena või mõnel muul viisil. Tööborsidel ja hoolekande asutustel on **keelatud** neile isikutele vastutulemine, kes oma tööraamatut **ei** esita.

Nii avaneb tööraamatute seadusega võimalus **abipalju** **kontrollida**, kas mitte ei ole tegu isikutega, kes juba tööturult leidnud teenistust. Seega aitaks tööraamatute seadus meid palju **ligemale** töötaolu probleemi **tuumale**.

Ühtlasi oleks aga veel tarvis uusi määrusi ja seadusi töötaolu küsimuse välisekski korraldamiseks.

Miks töötavad meie **töbörsid**, kelle kaudu iga aasta läheb töötute heaks miljoneid kroone, vana **Kerenski-aegse** seadusekese alusel?!

Meie praeguste töbörside enamiku tegevus kajastabki Kerenski-aegset kerglalt-demagoogilist suhtumist töötaollu, mis praegusel **tösisel** ajajärgul enam kuidagi pole ajakohane. Seepärast peaks küll arvama, et töbörside ümber kujundamine **otstarbekohasteks töövahetalitusteks** oleks tungivaks ajanõudeks.

Hoopis vastupidist nähet aga võisime alles hiljuti jälgida, kui üks sotsialistlikult häälestatud ametkond **uue** töbörside seaduse valmistamise asemel hakkas Kerenski-aegset vaimu süstematiseerima ja laiendama 29 paragrahviliseks vaba tööturu **aheldamise** seaduseks. Muuseas taheti üldse keelata tööjõu palkamine mujalt — kui töbörsilt. Ainult **meie erakonna** eitav seisukoht hoidis ära, et see monstrum ei pääsenud veelgi süvendama meie tööturu raskusi.

Ometi on väga **vajalik mõistlik töövahetalituste seadus**, mis lõpeks ometi otstarbekalt asuks raske probleemi lahendamisele ja kohaldaks meie rahva vajadustele asutuse, mis juhib miljoneid rahva raha. On vaja lõpetada väärnähe, et töbörside taoline töisine hädaabi-asutus ähvardab muutuda sotsialistliku partei käsutusaparaadiks.

Praegu kujuneb **hädaabi töödeks** määratud summade kulutamine ja kasutamine pahatihti paljaks **meeleavalduseks**. Puuduvad ju põhjalikult ettevalmistatud **kavad** tööde viljakaks arendamiseks. Eriti viimasel talvel tuli ette massiliselt juhte, kus sotsialistliku teedeministri pealekäimisel pidi võetama sadandeid töölisi tööle, — mida ei olnudki. . .

Tublisti enam kui ette nähtud 2 miljonit krooni on kulutatud avalikel tööil, aga vaevalt teadsid nende korraldajad, kas järgmiseks nädalaks veel tööde jätkamiseks on võimalusi. Teedeministri survele oli omavalitsustel s. a. veebruaril kuul ületatud avatud krediitid **210.000** krooni võrra. Siiski ei lakanud sotsialistlik teedeminister telefonogrammi-dega omavalitsusi bombardeerimast, et tööliste arvu **ikka veel** suurendataks. Sealjuures oli tööde laad sama võrra hämar ja umbkaudne, nagu summade saamise tulevikki.

Alles **Rahvusliku Keskerakonna Keskkomitee** poolt ajakirjanduses avaldatud hukkamõistetav seisukoht teedeministri majanduslikult katmata meelevaldamise vastu saavutas, et omavalitsustele äkki krediitid lahti läksid. Ühtlasi tõmbusid ka veidi tagasi niisugused nähted, nagu ette tulnud sel sügisel Saaremaal, kus ministrihärra käsul töötute puudusel Saaremaa **perepojad** hädaabitööle mobiliseeriti!

Niisugused nähted oleks võimatud, kui tööpuuduse probleemi ei kasutataks **partei-politilise** profiidi löömiseks.

Meie nõuame tösisel suhtumist tööpuuduse küsimusse, kui äärmiselt raskesse rahvuslikku probleemi, mille lahendamisele tuleb asuda eelarvamusdest ja põhjalikkude kavadega!

Kui erapooletute töbörside poolt välja sõelutaks tösisel töötud, ja neid juhitaks produktiivsele tööle keskvalitsuse poolt hästi ettevalmistatud kavade läbiviimiseks, eriti **põllumajandusliku** uudismaa loomiseks, siis ei ole ka hädaabi töödeks kulutatavad summad **mitte rahvamajanduslikult raisatud**.

Ilmar Tõnisson.

Rahvusliku Keskerakonna teateid.

Tallinnast.

RK. Tallinna osakond on jatkanud viimastel kuudel hoogsat tegevust. Eriti on mainimisväärne, et Noorte Koondis, kelle liikmeskond juba üle paarisaja, on jõudnud vastu võtta oma kodukorra ja valida uue juhatuse: esimeheks Johannes Tõnisson, abiesimeesteks Jakob Tintse ja Friedrich Engel, sekretäriks Friedrich Kask, abiseskretäriks Georg Semiskar ja Olev Vahtrik, laekuriks Hilmar Kasemets. Noorte Koondis on edukalt läbi viinud reporterite kursuse üle 30 osavõtjaga.

Ka Naissektsoon on arendanud väga edukat tegevust, korraldanud omavahelise koosviibimise, jatkanud suurearvulise osavõtjaskonnaga poliitilist õpperingi jne. Majanduspoliitiline sektsoon on arutanud põhjalikumalt praegust majanduslikku olukorda ja teinud Keskkomiteele väärtuslikke esitisi.

Osakonna üldkoosolekul 2. märtsil refereeris keskkomitee liige August Tamman valimiseaduse reformist

ja selgitas võimalusi isikute valimise printsiipi siduda proportsionaalsuse põhimõttega. Üldiselt pooldas referent Soome valimisüsteemi teatavate muudatustega (lahtised valimisringkonnad). August Tammanni poolt ongi neil põhimõtetel koostatud Vabariigi Valitsusele esitatud uus valimiseadus.

Osakonna üldkoosolekul 16. märtsil refereeris dir. Jakob Vestholm teemil „Kool ja politika“, andes huvitava käsitluse koolist kui tähtsast poliitilisest vahendist. Dir. J. Vestholm leidis, et meil seni kooli liiga vähe on kasutatud riikliku politika abinõuks ja et meie tegevus sel alal on olnud tihti peale juhuslik. Nii eriti keelepolitiika alal. — Läbirääkimistel ühineti elavalt referendi mõttekäikudega ja nõuti keelepoliitikas kindlama orientatsiooni läbiviimist, mis suunaks läände ja põhja.

Teisel Tallinna Osakonna omavahelisel koosolekul 5. aprillil refereeris peasekretär Ilmar Tõnisson „Fascismi ideoloogiast ja praktikast“, ära näidates fascismi tekkimist natsionalistliku ja sotsialistliku vaatekoha ühtesulamisest. Kuna aga igal maal erilaa-

diline natsionalism ja sotsialism, siis on ka fascism igal maal erineva ilme ja toimega. Lõpeks osutas referent sellele, et meil ei puudu põhjused fascistliku liikumise tekkimisele, kui neid põhjusi ei lahendata teisel teel — demokraatia alusel.

RK. Tallinna Osakonna koosolekul 27. aprillil oli arutusel ühenduses kongressi päevakorraga poliitiline olukord, millest refereerisid rkl. August Kerem, kk. esimees Jaan Tõnisson j. t. Mitmesaja koosviibija poolt võeti vastu üksmeelne seisukoht (üksainus erapooletu):

„Ära kuulates erakonna juhi seletused poliitilise seisukorra üle ja põhjenedes läbirääkimistel avaldatud seisukohatadel, tunnistas Rahvusliku Keskerakonna Tallinna Osakonna üldkoosolek õigeks erakonna esindajate lahkumise eelmisest valitsusest ja leiab, et praegune raske aeg kohustab rahvuslikku erakonda kõike jõudu rakendama meie riigi ja rahva välja juhtimiseks praegusest äärmiselt raskest seisukorrast.“

Edasi pooldas koosolek erakonna juhi kindlat seisukohta krooni küsimuses ja soovitas kongressil vastav resolutsioon vastu võtta.

Tartumaalt.

Üldises organiseerimistöös

on peetud rida selgitavaid koosolekuid osakondades. Suurematest koosolekutest on osavõtt olnud elav. Tartumaa osakondades on hakatud korraldama omavahelisi klubiõhtuid ka maal. Seni on peetud neid Ulilas, Vaimastveres, Elvas ja Kudinal. Ühises teelaus, millest on osavõtt ulatunud 150-ni, on vahetatud mõtteid päevaküsimuste üle ja süvendatud õhutavates kõnedes omavahelise ühtekuuluvuse tunnet.

Rahvuslike noorte

koondamine on järjest kasvanud. Tartu noortesektsoon on korraldanud klubi-kõnekoosoleku, kus esinesid kõnedega ja ettekannetega ainult noorema põlve tege-lased.

Klubiõhtu oli oma vaimlise elavuse tõttu otse tulvil rahvuslik. Klubiõhtu lõppes ühise töötusega: „Meie usume vankumatult Eesti suurde tulevikku“.

Rahvuslike noorte talipäev peeti Elvas. Selleks puhuks oli Elva noortesektsoonile külla sõitnud Tartu osakonna juhtivaid tegelasi, komitee esimehe K. Luigega eesotsas, ja Tartu noori.

Tartu täitis täpselt Keskkomitee otsuse.

Vastavalt Keskkomitee otsusele astu-sid R. K. Tartu osakonna liikmed Tartu Eesti Vabadussõjalaste Liidust välja.

Rahvuslike naiste

tegevus Tartu osakonna juures on olnud elav. Liikmete arv on kasvanud. On peetud naiste erikoosolekuid, millest elavalt osa võetud.

RK. Tartu Osakonna peakoosolekult 23. aprillil.

Rkl. A. Tõllasepa sissejuhatava kõne järele võeti liikmete poolt väga elavalt sõna. Kõik sõnavõtjad rõhutasid, et praegune vabariigi valitsuse majanduspolitiika viib meie rahvamajanduse kuru-ristikku. Valitsus ei ole lihtsalt midagi teinud olukorra tervendamiseks. Mak-sude tõstmise kõrval pole praegune valitsus midagi nimetamisväärset rahva-majandusliku arengu soodustamiseks algatanud.

Kõik sõnavõtjad suhtusid arvustavalt praeguse valitsuse tegevusele. Heideti ette „Domuse“ maja ostmise kavatsust, presidendi lossi ümberehitamise janti, mis suurel määral on kõigutanud valit-suse autoriteeti ja kaudsest kõigutanud riigikogu poolt algatatud põhiseaduse muutmise läbiminekut.

Edasi nõuti hindadekomissari insti-tuudi kaotamist. Üks sõnavõtja (K. Pahl) nõudis, et keskkomitee peaks ka-tegooriliselt nõudma meie erakonda kuu-luva hindadekomissari äratulekut. Sama sõnavõtja tähendas veel, et üldse tuleks erakonnal kindlat kontrolli pidada oma liikmete kohta; kui tööks osutub, et hin-dadekomissar on oma ameti vastu võt-nud keskkomitee teadmista, siis tuleks sääraseid nähtefid edaspidi tungivalt ära hoida.

Paljud väga rohkel arvul koosviibi-vatest liikmetest nõudsid kategooriliselt meie ministrite äratutumist, kui seni-ses suunas valitsuse tegevus jätkub.

Tartumaa konverents

peeti 1. märtsil. Kongressi avamine sündis piduliku aktusega. Orkestri ava-mängu järele pidas Keskkomitee esimees Jaan Tõnisson avakõne. Kongressi juha-tusse valiti Jaan Tõnisson, Mats Jänes (Rõngust), Herman Sumberg, Jaan Kangro (Aakrest), Ants Piip, Oskar Mänd, Alice Kuperjanov ja Joosep Juu-das. Sekretariaati valiti 10 liiget.

Esimesena kõneles Jaan Tõnisson: „Politiline seisukord ja erakona taktika“. Sama teemi käsitles ka O. Mänd. „Põl-lumajanduse seisukorrast ja kaitsest“ andis ülevaate A. Tõllasepp ja A. Piip. „Maaomavalituste reformi“ käsitles Jaan Tõnisson. „Tööta tööliste ja töö-puudus kõrvaldamise küsimustest“ kõ-neles Ilmar Tõnisson. „Hoolekande üm-berkorraldamisest“ rääkis pr. M. Reisik. „Põhiseaduse muutmisest“ kõneles O. Mänd.

Ettekantud referaatide kohta peeti vä-ga elavaid läbirääkimisi ja võeti vastu üksmeelselt järgmised otsused:

Meie sise- ning majanduspolitiika peab muutuma aktiivseks.

Rahvusliku Keskerakonna Tartumaa konverents, silmas pidades vabariigi vä-lispoliitilist kui ka sisepoliitilist seisukorda nn üldse majandusliku surumise süvene-mist, tunnistab tarvilikuks nüüdset vas-tutaval silmapilgul kõigi abinõudega akti-veerida meie välis- ja sise- kui ka ma-janduspolitiikat.

Aktiivne majanduspolitiika

peab leidma positiivse lahenduse majan-dusliku surumise läbi esilekutsutud häda-dele ilma, et lootust pandaks ainultki kitsendavatele määrustele, mis aina hal-vaksid rahvamajanduse valmistusvõimet, takistaksid ülearu ärielu ja sünnitaksid suuri ehaproduktiivseid kulusid.

Töötud tulevad saata maale.

R. K. Tartumaa konverents peab vaja-likuks pooldada tööpuudust kannatajate kodanikkude linnast maale asundamist.

Talude võlad tulevad terves ulatuses pikaajalisteks muuta.

R. K. Tartumaa konverents pooldades V. valitsuse poolt riigikogule esitatud talupidajate eravõlgade korraldamise seadust, peab tarvilikuks kõikide talu-pidajate toetuse, kes raskustesse sattu-nud mitte oma süü läbi või üldisest kon-junktuurist tingitud asjaoludel.

Edasi avaldati soovi, et valitsus peaks kõiki võimalusi ära kasutama põllu-majandusaadustele välisturgude kindlus-tamiseks.

Laenuprotsenti tuleb alandada.

Meie rahvamajanduse tasuvuse äär-misele langusele vaadates tuleb laenu-protsent alla viia võimalikult 6 protsen-dile, viibimata aga vähemalt 7 protsen-dile. Seejuures tulevad meie rahaasu-tuste, eriti ühispankade asjaajamiskulud

viibimata alla viia normaalsele tasemele — vähemalt 2 protsendile.

Rahvuslik Keskerakond kutsub oma tegelasi ja poolehoidjaid üles selles suu-nas südikalt kohe tööle asuma.

Maavalitsused tulevad kaotada.

Konverents pooldab põhimõttelikult seaduseelnõu, millega kaotatakse ära seni-sed maakonna-omavalitsused.

Hoolekande kulusid tuleb vähendada.

Konverents kiidab heaks haridus-sot-siaalministri kavandatud hoolekande ümber-korraldamise alal ja tunnustab tarvilikuks nende kiire elluviimise.

Põhiseadust tuleb muuta.

Konverents tunnistab ainuvastuvõeta-vaks riigikogu poolt esitatud põhiseaduse muudatusettepaneku ja otsustab kõik jõud kokku võtta selleks, et see ette-panek rahvahääletusel rahva enamuse poolehoiu leiaks.

Hoolealustel ei tohiks olla hääleõigust.

Konverents peab tarvilikuks valimise seaduse muutmist selles mõttes, et riigi- ja omavalitsuste valimistel hääleõigust ei oleks isikutel, kes saavad hoolekande korras toetust riigilt või omavalitsustelt.

Töötaotuleb kõrvaldada.

Tööpuuduse vastu ei saa edukalt võidelda ilma tema peamist põhjust — eramajanduslikku surumist — lahendamata. Seepärast ka töövõimaluste huvides peaks suurte volitustega varustatud vabariigi valitsus võtma tarvitusele kõik abinõud majandusliku olukorra kergen-damiseks. Kindlalt peaks vabariigi valit-sus tulevikus hoiduma nagu nii surutud seisukorras oleva eramajanduse liigest koormamisest ja kitsendamisest.

Tuleb luua korraldusi, et hädaabitöö-dele pääseksid ainult need isikud, kellele tõesti ei jatku tööd eramajanduses. Selleks tuleb: tööborsid kujundada tööli-seks töövahetalitusteks, neid eraldades hoolekandest.

Hädaabitöödele soovijate hulgast töö-liste töötute väljaeraldamiseks tuleb kiir-res korras maksma panna tööraamatute seadus.

Tuleb asuda süstemaatilisel ja järje-kindlalt uute töövõimaluste loomisele, eriti maal. Sisekolonisatsiooni etteval-mistamiseks tuleb hädaabitöölisi raken-dada otstarbekohaselt kavandatud maa-parandustöödele.

Vaatamata sellele, et konverentsi aeg sattu-s väga halvale teoolude ajale, oli konverentsist osa võtma tulnud esinda-jaid isegi kaugematest Tartumaa osa-kondadest. Üldse võttis kongressist osa 421 inimest, nendes volilisi esindajaid 79.

NARVA OSAKONNA PEAKOOSOLEK valis uue linnakomitee koosseisuga: esimees J o h. H a n s i n g, abiesimees-teks — A. Pahl ja J. Luts, kirjatoime-tajaks K. Mäasik, abiks J. Välle, kas-sapidaja Ed. Tupps, abiks H. Rudi, teised komitee liikmed — propaganda-juht T. Käbin, ametita J. Kaik, nais-sektsoon S. Kapper, noorte sektsoon — K. Mustel.

KONGRESS!

Rahvusliku Keskerakonna üleriiklikust kongressist võtavad hääleõigusega osa erakonna osakondade esindajad, iga algava 25 liikme kohta üks esindaja; maakonna ja linnakomitee esindajad, iga komitee poolt üks esindaja; keskkomitee ja riigikogu rühma liikmed.

Peale nende on aga kongressist kõik liikmed kutsutud sõnaõigusega osa võtma. Kellel ei ole aega kogu kongressi jälgida, võtab igatahes pidulikust aktusestki osa. Ühiselt koondudes saame teha igaühe isiku jõu tegusaks ja mõjukaks ühiskondliku elu juhtimisel parematele radadele.

Rahvusliku Keskerakonna üleriikliku kongressi päevakord.

Pühapäeval, 30. aprillil:

Kl. 9—9.45 **Kongressi liikmete registreerimine** „Estonia“ kontsertsaali eesruumes.

Kl. 10—11.30 **Pidulik aktus** „Estonia“ kontsertsaalis.

Vaimulik kõne.

Õpetaja Jaan Lattik, oreil saadab õpetaja Leopold Raudkepp.

Aktusekõne.

Keskkomitee esimees Jaan Tõnisson. Aktust kaunistavad muusikalised ettekanded. Aktusele sissepääs võimaldatud ka erakonna liikmete poolt kaasa toodud külalistele.

Kl. 12—3 **I töökoosolek** „Estonia“ sinises saalis.

1. Kongressi avamine ja kongressi juhatuse valimine.
2. Rahvusliku Keskerakonna tegevus.
 - a. Riigikogu rühma tegevus. Refereerib Riigikogu rühma esimees Tõnis Kalbus.
 - b. Rahvusliku Keskerakonna tegevus Vabariigi Valitsuses. Refereerib minister Ado Anderkopp.
 - c. Valitsuse kriisi põhjused.
 - d. Ülevaade erakonna tegevusest ja organiseerimistööst. Refereerib erakonna peasekretär Ilmar Tõnisson.
 - e. Ülevaated Rahvusliku Keskerakonna tegevusest maakondades.
3. Läbirääkimised.

Kl. 3—4 **Lõuna** „Estonia“ valges saalis, osavõtt kongressi saadikuile 50 senti, teistele 70 senti.

Kl. 4—8 **II töökoosolek** „Estonia“ sinises saalis.

1. Rahvusliku Keskerakonna põhikirja muutmine. Refereerib erakonna peasekretär Ilmar Tõnisson.
2. Valimised.
 - a. Keskkomitee.
 - b. Keskseltsioonide juhatajad.

c. Revisjoni komisjon.

3. Rahvusliku Keskerakonna taktika. Refereerivad: Keskkomitee esimees ja kk. sekretär August Tammann.

4. Maakonnavalitsuste kaotamine. Refereerib minister Ado Anderkopp.

5. Põhiseaduse muutmise rahvahääletus.

Refereerib minister Hugo Kukke.

6. Läbirääkimised.

Kl. 8

Mai-koosviibimine ja õhtusöök Linna Kommertskoolis Tall. Osak. Naisseksiooni korraldusel.

Kongressi saadikutele osavõtt tasuta, teistele erakonna liikmetele 50 senti.

Esmaspäeval, 1. mail:

Kl. 9—11 **Seksioonide erikoosolekud** „Estonia“ klubiruumides.

I. Majanduspoliitiline seksioon.

a) Põllumajandus.

b) Tööstus-kaubandus.

II. Naisseksioon.

III. Noorte Seksioon.

IV. Kultuurpoliitiline Seksioon.

V. Maakonnasekretäride ja toimetajate nõupidamine.

Kl. 11—4 **III töökoosolek** „Estonia“ sinises saalis.

1. Poliitiline ja majanduslik olukord.

Refereerib Keskkomitee esimees Jaan Tõnisson.

2. Põllumajanduse raskused ja nende vastu võitlemine.

Refereerib rkl. August Kerem.

3. Kalanduse ja laevanduse arenemise takistused ja nende kõrvaldamise teed.

Refereerib rkl. Johannes Jaanis.

4. Rahanduspoliitika, tööstus ja kaubandus ning riiklikud kitsendused.

Refereerivad: rkl. Mihkel Pung ja rkl. August Tõllassepp.

5. Kongressil algatatud küsimused ja läbirääkimised.

6. Otsuste vastuvõtmine.

7. Kongressi lõpetamine.

Võrumaalt.

Võru osakond.

RK Võru osakonna korraldusel peeti avalik kõnekoosolek laupäeval, 1. aprillil, Võrus „Kandle“ saalis. Koosolekul kõnelesid rkl. Jaan Lattik ja August Kerem. Esimene neist käsitas praegust üldpoliitilist olukorda ja maaomavalitsuste ärakaotamise küsimust senises ulatuses. J. Lattiku kõnest oli täistuubitud saal vaimustuses, ainult mõned Võru linna ja Anstla alevist kohale sõitnud vabadussõjalased püüdsid kõnelejat segada vahelekarjumistega, mis ei pääsnud aga mõjule, sest inimesed ei sallinud vahelesegamist.

Järgmisena kõneles rkl. A. Kerem, kes täieliku ülevaate andis praegusest majanduspoliitikast ja Põhiseaduse muutmisest. Kui kõneleja asus Põhiseaduse muutmise juure, siis katsusid vabadussõjalased kõik teha, et endi vahelekarjumisi maksvusele viia ja kõnelejat segada. Vabadussõjalased on seni katsunud üldse iga kõnelejat segada, sest nende hulgas valitseb loomulik kartus, et Rahvuslik Keskerakond rahvale selgeks teeb Riigikogu Põhiseaduse muutmise kava suurema väärtuse ja õigustatuma seisukoha ja et siis nendel „vabadussõjalastel“ kaob see pisikene lootus ja propaganda võimalus. Kõne lõppedes tulid vabadussõjalased välja häbematuslega. A. Kerem ei lasknud ennast aga neist segada, vaid pareeris kõik häbematused suure osavusega, mis rahvas seas kutsus esile kiiduavaldusi kõneleja.

Koosoleku juhataja Th. Randvere näitas suurt osavust koosolijate vaos hoidmisel.

Võrumaa konverents.

Rahvusliku Keskerakonna Võru maakonna konverents, mis peeti 1. aprillil Võrus „Kandle“ saalis, leidis laialdast osavõttu erakonna liikmete poolt. Koos oli 120 inimest, nendest suurem osa just maalt, mis oligi korraldajate peamiseks sooviks.

Konverentsi avas Võru maakomitee esimees Th. Randvere, ühtlasi ka teatavaks tehes, et haiguse tõttu ei ole meie lgp. erakonna juht hra Jaan Tõnisson saanud konverentsile sõita, kuna aga teised esindajad, rkl. Jaan Lattik ja August Kerem, on kohal, ning nendest hra Lattik on oma peale võtnud ka hra Tõnissoni osa.

Konverentsi juhatuse valitakse üksmeelselt R. Abel — Kanepist, P. Korrol — Võrust ja P. Leinbok — Perilt. Sekretäreiks B. Järlik ja P. Rattus — Võrust. Konverentsi juhatama asub P. Korrol. Kuna päevakorras parandusi ei tehta, asub kõnelema rkl. J. Lattik, kes koosolijatele selgitab maaomavalitsuste ärakaotamise tarvidust ja üldpoliitilist suunda. Kuna nende küsimuste juures on peatatud avalikul koosolekul, kus viibisid ka konverentsist osavõtjad, käsitab

neid kõneleja lühidalt. Ka järgmine kõneleja A. Kerem peatub samal põhjusel lühidalt.

Konverentsi meeoleu, milles väljendus üksmeel ja heatahtlik suhtumine praeguse poliitika kohta erakonnas, oli aga küllaldaselt sõjakas praeguse valitsuse majandus- ja üldpoliitika suhtes. Konverents leidis, et meil aetakse üleliia laias ulatuses toetamispoliitikat nii tööstuste kui ka talunikkuide avitamises, samuti ei ole üldsusele vastuvõetav praegune hädaabitööde kord. Nendes ja hariduslikes küsimustes koostati resolutsioonid edasisaatmiseks Keskkomiteele.

Võrumaalt.

Rahvusliku Keskerakonna Võru osakonna üldkoosolek peeti 22. märtsil I algkooli ruumes. Liikmeid oli kokku tulnud arvukalt. Koosolekul esines aruandega laiendatud Keskkomitee ja Riigikogu rühma ühisest koosolekust Võru osakonna esimees härra Th. Randvere, kes andis täielise ülevaate praeguse valitsuse majanduspoliitikast ja maaomavalitsuste ärakaotamise reformi kohta. Aruande lõppedes võeti koosolijate poolt elavalt sõna kuuldu kohta. Sõnavõtjate väljendustest paistis üksmeel ja täieline Keskkomitee tegevuse heakskiitmine.

Antsla osakonna tegevusest.

RK Võru Antsla osakond on hoogsalt tegevuses, korraldades omavahelisi vaidlusõhtuid ja referaate. Hiljuti peeti ühine vaidlusõhtu kohapealsete vabadussõjalastega, millel Antsla osakonna esimees Karl Kivi püüdis vabadussõjalastele selgeks teha, et nende praegune taktika on valesuunaline, ning kannab ennem pahempoolsete parteitegelaste pörandaluseid võtteid, mis kubisevad tooretest ja ülbetest sõnadest. Samuti unustavad vabadussõjalased selles kalalätungimises meie ühise vaenlase, kes irvitavad parempoolsete omavahelist puremist rõõmutundega. Härra Kivi märkis veel, et ka tõsist kallaletungi võiks sooritada viisakamate sõnadega, mis oleks hoopis mõjuvam. Vabadussõjalased pididki lõpuks tunnistama, et nende praegune võitlusmeetod on liiati revolutsiooniline. Kuid ühtlasi kurtsid nad, et sellest kõrvale kalduda on hilja, sest kaasatulistajate instinktid on juba tegevusihale piitsutatud.

„Nad tahavad võimu juurde, ükskõik, mis tuleb hiljem...“

Organiseerimistööst Võrumaal.

Uusi osakondi on asutatud Põlgaste vallas, kus mõtteosalisi tuli kokku 20 inimest. Et nende poolt kaasa oli kutsutud poliitikast huvitatud, teistsi mõtlejaid talupidajaid, siis tuli organiseerimistööl viibival sekretäril B. Järlikul maha pidada kolmetunniline avalik kõnekoosolek, et selgitada päevakorral olevaid üldküsimusi, nag: Põhiseaduse muutmise, majanduslikke päevaküsimusi jne. Üldine meeoleu koosolekul oli sihitud eriti „Domuse“ maja ostmise vastu.

RK Võru noorte koondis.

Võru noorte osakond pidas aasta-koosoleku 12. märtsil. Kokku oli tulnud liikmeid hulgaliselt. Koosolekul refereeris osak. liige Paul Raig teemil: „Hitlerism Saksamaal“. Ettekanne võeti koosolijate poolt soojalt vastu. Toimusid veel valimised põhikirja järele. Uude juhatuse valiti: esimees P. Rattus (endine), esimehe abi H. Ilus, sekretär P. Raig, laekur Voldemar Lember, liikmed: R. Neuman, prl. Rinne ja prl. Olga Pettai.

Järvamaalt.

Koosolekuid on peetud Järvamaal: Türi, Roosna-Allikul, Esnas ja Ambblas. Kõneles prof. Konik teemil „Praegune poliitiline ja majanduslik ülevaade“. Rahvast oli koosolekul rohkesti, eriti Türi, kus avar tuletõrje saal otse kiilutud täis oli. Igal pool avaldati professori kõnele kiitust ja poolehoidu. Türi osakonna peakoosolekul esines 25. aprillil Lõuna-Eesti peasekretär B. Ingel selgituskõnega rohkearvulisele kuulajaskonnale.

Paides 12. märtsil s. a. kõnelesid Riigikogu esimees Jaan Tõnisson ja Kohtu- ja siseminister A. O. Anderson teemil „Põhiseaduse muutmise ja poliitilise elu tervendamine ja valitsuse ülesanded majanduskriisi lahendamisel“. Koosolekule oli rahvahulk niivõrd suur, et osa kuulajaid saali ei mahtunud. Kõnelejad võeti saali ilmumisel elavate kiiduavaldustega vastu ning samuti avaldati tugevat poolehoidu ja kiitust ettekantud kõnedele.

Samal päeval toimus Paides RK. Järvamaa konverents, millest võttis osa 52 volilist osakondade esindajat (meie lehes toodud pildil on ainult osa saadikuid, kuna pildistamine sündis pärast konverentsi lõppemist). Meeleolu konverentsil oli elav; avaldati täit poolehoidu Rahvusliku Keskerakonna juhtidele.

Pärnumaalt.

Pärnust.

Möödunud aastal novembrikuul asutati Rahvusliku Keskerakonna Pärnu osakonna juurde Naisseksioon. Asutajaid liikmeid oli 37. Sektsiooni liikmete arv on näidanud jõudsat kasvu — praegu ulatub liikmete arv juba 80. Juhatuse kuuluvad: prl. dr. Vreinthal, pr. Joosti, Krebs, prl-d Nuuma ja Oinas.

Naisseksiooni juures töötavad kultuur- ja majandustoimkonnad.

Naisseksioon on erilist aktiivsust ilmutanud, korraldades referaate ja koosviibimise õhtuid.

Organiseerimistööst Pärnumaal.

on arendatud möödunud kuude eeskujul osakondade ja usaldusmeeste võrgu täiendamiseks. Vastavalt maakomitee juhatuse poolt koostatud kavale, on maakonna konverentsiks (26. märtsiks s. a.) Pärnumaa suuremad vallad ja rahvarikkamad keskused läbi käidud ja

osakondade ning usaldusmeeste võrk loodud. Et maakonna konverentsiks aeg võrdlemisi lühike oli, peeti tarviliseks osakondi luua esialgu suuremate valdade, alevikkude ja alevite keskohta, kuna väiksematesse valdadesse loodi usaldusmeeste võrk erakonna kindlastest poolehoidjatest. Osakondade võrgu laiendamine jätkub nii, et organiseerimistöö lõppedes oleks osakonnad igas vallas vähemalt üks ja külas usaldusmehed piirkondade viisi, tarbekorral asutades osakond (vähem) küla ulatusel. Uusi osakondi on viimastel nädalatel asutatud järgmistesse valdadesse: Uulu, Tahkuranda, Kaisma, Hallinga.

RK Pärnumaa konverents.

Pühapäeval, 26. märtsil s. a., peeti Pärnu Eesti Koolsieltsi saalis RK Pärnumaa akonverents. Saadikuid oli kokku tulnud 120.

Konverentsi avas RK Pärnumaa komitee esimees Aleksander Jürvetson, tervitades kokkutulnud saadikuid. Juhatusse valiti A. Jürvetson, V. Klassen, J. Karu, E. Glück. Protokolliajaks K. Rumvolt, L. Kangur, M. Mikk, J. Enno.

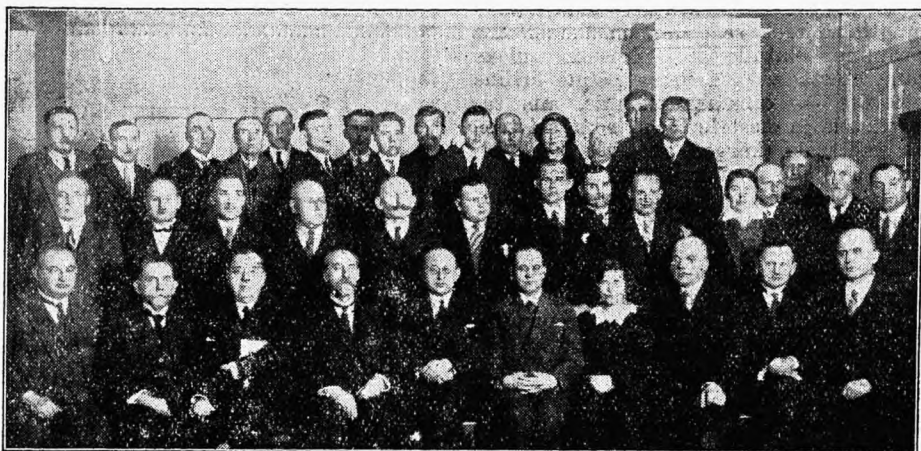
Erakonna tegevusest Riigikogus ja valitsuses ning Põhiseaduse muutmisega seoses olevatest küsimustest kõneles Kohtu- ja siseminister A. Anderkopp. Ülevaate tähtsamatest ülesannetest töökorralduse, hoolekande ja hariduse alalt esitas Haridus- ja sotsiaalminister H. Kukke ning eluvõimaluste loomisest maal kõneles rkl. J. Soontak.

Kohtu- ja siseministri A. Anderkopi kõne järgi esitasid Pärnu majanduslikud organisatsioonid konverentsile märgukirja, kus valgustati meie majandusliku seisukorda ja kaevati maksude surve üle.

Läbirääkimised kujunesid väga elavateks. Sõna võeti rohkesti, kus sõeluti läbi põnevamad poliitilised päevaküsimused.

Maakomiteesse valiti 32 liiget, nendest maalt 25: L. Talv — Abja-Poluoja, A. Adamson — Are, J. Aalberg — Enge, J. Tõnisson — Hallinga, J. Reinson — Kaelase, J. Lasson — Kaisma, N. Lukas — Karksi, J. Lelle — Kilingi-Nõmme, J. Rist — Koonga, E. Glück — Mõisaküla, P. Jakobson — Orajõe, K. Pukk — Pati, J. Hansschmidt — Reiu, A. Viitmann — Saupa, A. Kraus — Pootsi, J. Tõnisson — Seliste, M. Tolli — Tahkuranna, Th. Pool — Tori, M. Karlschbach — Tõstamaa, K. Liivak — U. Väandra, Ed. Johanson — V. Väandra, M. Parrol — Voltveti, J. Kamensky — Sindi, A. Kask — Sindi, A. Oissaar — Kilingi-Nõmme; linnast: A. Jürvetson, O. Kask, H. Kukke, J. Soontak, V. Klassen, L. Kangur ja J. Karu.

Konverents kestis ligemale 6 tundi. Öhtul oli konverentsist osavõtjatele RK Pärnu osakonna Naissektiiooni poolt korraldatud mugav koosviibimine teelauga.

Rahvusliku Keskerakonna Järvamaa kongress

12. märtsil 1933. Esireas keskel prof. A. Konik, Jaan Tõnisson, õpet. Perli, Ado Anderkopp.

Läänemaa.

Rahvusliku Keskerakonna organiseerimistöö Läänemaal, eriti osakondade asutamine, on seni edenenuks visalt; kuna vastav selgitustöö ja elevuse tekitamine rahva seas on puudunud. Muidugi on kõigepealt puudunud seepärast, et maakonnas puudub RK esindaja Riigikogus, kelle ülesandeks oleks otsekohe pidada kontakti rahvaga. Erakonna juhtivad tegelased, vaatamata mitmekordse nõudmise peale, pole kahjuks saanud aega külastada maakonda, välja arvatud vahest ainult Haapsalu linn, kus avalikul kõnekoosolekul on esinenud kõnedega minister A. Anderkopp, rkl. dr. J. Masing ja RK peasekretär Ilmar Tõnisson.

Maakonna konverentsi taheti pidada 2. aprillil, korraldati aga ainult mõned koosolekul, kus kõnelesid min. A. Anderkopp, rkl. õp. A. Sternfeldt ja peasekretär Ilmar Tõnisson, kuna halvad teeolud ja jääolud ei lubanud maasaadikuid kohale sõita. Maakonna-konverents korraldatakse liiklemisolude paranedes maikuu.

Uute osakondadena on ellu kutsutud Martna, Piirsalu ja Lihula osakonnad. Osakondade asutamisel rahvas teatava selgitustöö puudusel vaatab umbusaldusega — kuid osavõtt kõnekoosolekuist on olnud väga elav, mis tähendab, et rahval teatud sümpaatia meie mõtteviisile on olemas. Pühapäeval, 12. märtsil s. a., kõneles Lihula pitsimajas RK peasekretär Ilmar Tõnisson Põhiseaduse muutmisest, kus koos oli üle saja pealtkuulaja. Peale kõnet järgnesid elavad läbirääkimised. Samal päeval ja samal teemil kõneles Ilmar Tõnisson veel ühes RK Läänemaa sekretäri A. Leesmanniga Vigala leerimajas ja vallamajas, kuhu oli rohkesti rahvast kokku tulnud.

Majanduslikust olukorrast ja Põhiseaduse muutmisest on kõnelenud maa-

konna sekretär A. Leesmann 5. märtsil Peakülas, 12. märtsil Vigalas, 19. märtsil Maidlas ja 26. märtsil Piirsalu koolimajas, neist kaks viimast koosolekut on osavõtjate poolest olnud elavad. Maidlas oli koosolekule tulnud tublisti üle 100 inimese, Piirsalus oli kokku tulnud ligemale 150 inimest. Paljudel tuli kõnet jälgida koridoris. 10. märtsil oli Haapsalu osakonna liikmete vaheline koosolek, kus refereeris linnapea dr. Alver teemil „Praegused Euroopa kandvamad poliitilised voolud“. Samal teemil kõneles dr. Alver 12. märtsil avalikul kõnekoosolekul Oru vallas, kus samuti pealtkuulajaid oli koos üle 100.

Petserimaalt.

RK Petserimaa konverents

peeti 5. märtsil 1933. a. Petseris, P. Karlsoni ruumes, Pihkva tän. 2. Konverentsist võtsid hääleõiguslikena osa Keskkomitee esindajad rkl. A. Kerem ja L. Raudkepp ning 31 esindajat osakondade poolt erinimestiku järele. Sõnaõiguslikke pealtkuulajaid oli konverentsil 6.

Konverentsi juhatama valiti hrad A. Kerem Pankjavitsast ja Joh. Eber Petserist, protokolliajaks Elmar Simm Petserist.

Riigikogu liikmed A. Kerem ja L. Raudkepp annavad ülevaate meie praegusest majanduslikust ning poliitilisest olukorrast. Nende ülevaadete järele siirdutakse otsekohe läbirääkimistele. Pankjavitsa esindaja K. Kerem peatub pikemalt Petserimaa ja üldise põllumajandusliku seisukorra juures. Leiab esimeses jões hädavajalise olevat põllupidajatele võlgade korraldamise, eeskätt aga talude ostu- ja pärandusvõlgade normeerimise. Jaanimäe esindaja K. Koemetsa märgib ära, et Petserimaa põllupidaja praegustest juuremaksudest peekomile, võile jne. peaaegu midagi ei saa. Küll tuleks teda

aga toetada linakasvatuse tasuvamaks muutmise teel, sest lina on Petserimaa peamine elutuiksoon. Teiseks tuleks jälle elustada Petserimaa põline äriline ettevõtte — räbalakauplemine, mis tuhandetele inimestele tööd andis, sel teel, et kaotataks kõrged väljaveo keelutolid. Paljude konverentsist osavõtjate poolt juhitakse veel tähelepanu linakaubandusele ja aladele. Kõiki neid küsimusi lubavad kohalviibivad Keskkomitee liikmed keskkohas arutusele võtta.

Petserimaa komitee otsustati valida 25-liikmeline. Maasekretäri ettepanekul valiti komitee koosseisu: *Petserist*: Nikolai Grünthal, Ernst Nassar, Johannes Eber, Robert Sternfeldt, Jaak Taul, Johannes Kann, Peeter Pihlik, Peeter Karlson, Jakob Songi, Gustav Tamm, Jaan Kelder, August Puusmann, Paul Mägi, Aleksander Narusk ja Endel Luik. *Pankjavitsast*: Karl Kerem, Jeremei Tamm. *Kürovost*: Georg Hermann. *Vilost*: Juhan Viik ja Karl Bernstrauch. *Värskast*: Jaan Hanson ja Rudolf Raag. *Jaanimäelt (Võmorski)*: Karp Koemets ja Sergei Duplevski. *Sennost (U. Irboska)*: Bernhard Makson.

Maakomitee asukohaks määratakse Petseri.

Revisjonikomisjoni valitakse: Gustav Tobre, Juhan Piip ja Aleksander Rikken.

Levitage

tellige

kuulutage

Rahvusliku Keskerakonna Teataja

Mõtteosalised!

Saatke kaastööd, avaldage oma
seisukohti, hankige poliitilisi teateid!

Märk

kindlustab jalanõude headuse

J. SOONSEIN

TALLINN,
ESTONIA TEATRIMAJA 8.
TEL. 460-42.

SOOVITAB:

klaas-, kivi-, portselaannõusid,
alumiinium- ja email kööginõu-
sid, triik- ja lihamasinaid, priimu-
seid ja nendele kõikidele üksi-
kuid osi.

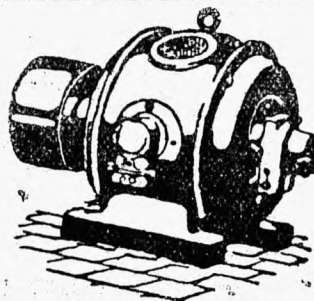
ED. TÕNISSONI

vildivabrik ja harjatööstus

soovitab kevad-hooajaks
pintsleid ja ehitusvilti.

Müük väiksel ja suurel arvul.

Kuninga 9.

ELEKTROTEHNIKA BÜROO W. ENGEL

TALLINN, PIKK TÄN. 45,
TEL. 444-53.

Elektri-armatuurid,
„ keedunõud,
„ triikraud,
„ lambid ja
igasuguseid raadio ja elektritarbed.
Elektri valgustuse ja jõu sisseseaded.

AKTSIA-SELTS

**OSKAR
KILGAS****TRIKOO-, PITSI-
& SUKAVABRIK**

X TALLINN X

AKTSIASELTS

OSKAR KILGAS

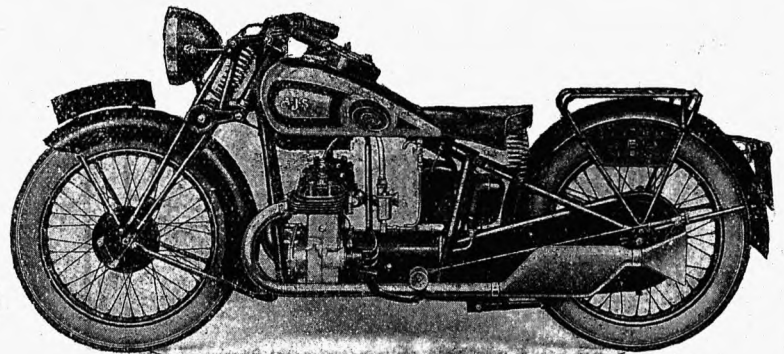
VABRIK:

TALLINN,

VOLTA 3.

**KEVADHOOAJAKS
SOOVITAME OMA:**MOODSAID FANTASII KLEIDI-
RIIDEID, SIID- JA VILLASEID
KLEIDI, MANTLI- JA VOODRI-
RIIDEID,
SUKKI, SOKKE, PITSE, PAELU,
TRIKOOD,
SPORDI- JA UJUMISE KOSTÜÜME
J. N. E.*Inglise autod***Austin****Jalgrattad,****Jalgrataste osad****A.-S. KAPSI & KO**

TALLINN, HARJU 46

*Inglise mootorrattad***A. J. S. ja James**Rahvusliku Keskerakonna Teataja väljaandja: Rahvusliku Keskerakonna Keskkomitee. Tegev toimetaja: Ilmar Tõnisson.
Vastutav toimetaja: August Tamman.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükkkoda, Pikk tän. 2. 1933.